

PSIHIKOS
SVEIKATOS
PERSPEKTYVOS

Kam:

2015 m. sausio 29 d.

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui
Algirdui Butkevičiui

LR Sveikatos apsaugos ministrei
Rimantei Šalaševičiūtei

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministrei
Algimantai Pabedinskienei

LR Švietimo ir mokslo ministrui
Dainiui Pavalkiui

Kopija:

Lietuvos Respublikos Prezidentei
Daliai Grybauskaitei

LR Vaiko teisių apsaugos kontrolierei
Editai Žiobienei

LR Seimo Sveikatos reikalų komiteto pirmininkei
Dangutei Mikutienei

LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto pirmininkei
Kristinai Miškinienei

LR Seimo Žmogaus teisių komitetui
Leonardui Talmontui

Pilietinės visuomenės viešas kreipimasis dėl Lietuvos vaikų saugumo

Lietuvos visuomenės nariai ir atsakingų institucijų atstovai,

mes, „Už vaiko teises“ ir „Psichikos sveikata 2030“¹ koalicijas atstovaujančios ir kitos susirūpinusios nevyriausybinės organizacijos bei ekspertai, kviečiame visus pagaliau atsitokėti ir suvokti vaikų socializacijos proceso Lietuvoje nesėkmę.

¹ *Neformali nevyriausybinių organizacijų koalicija „Už vaiko teises“, Nevyriausybinių organizacijų ir ekspertų koalicija „Psichikos sveikata 2030“.*

Pastarieji įvykiai Švėkšnos specialiojo ugdymo centre dar kartą atskleidė švietimo, socialinės apsaugos ir sveikatos apsaugos sistemų spragas, dėl kurių vaikai ir paaugliai, patyrę tragedijas savo šeimose, įvairių formų smurtą, nepriežiūrą, adaptacijos sunkumus, yra pasmerkti gyventi valstybės sukurtuose „rezervatuose“ – kūdikių namuose, vaikų globos namuose, socializacijos centruose, specialiojo ugdymo centruose. Taip vaikai nuo pat mažens atsiduria visuomenės paraštėse, kur jie yra dar labiau žalojami ir skriaudžiami, ir į suaugusiųjų gyvenimą įžengia praradę pasitikėjimą kitais, negebantys adaptuotis visuomenėje. Tad kreipiamės į Lietuvos Respublikos Vyriausybę ir atsakingas institucijas, reikalaudami nutraukti abejingumo politiką, žalojančią Lietuvos vaikų gyvenimus.

Palaidydami Jos Ekscelencijos Lietuvos Respublikos Prezidentės viešai išreikštą poziciją, jog atsakingos institucijos turi nustoti stumdyti atsakomybę, atsikratyti biurokratinio požiūrio ir imtis konkrečių veiksmų, siekiant užtikrinti kokybišką vaikų globą, kviečiame ieškoti sėkmingų sprendimų, kurie leistų atsisakyti žalingų praktikų. Vienos institucijos – Švėkšnos specialiojo ugdymo centro – uždarymas nėra išeitis, nes tokių ar panašių centrų Lietuvoje yra dešimtys.

Siekiant tinkamai pasirūpinti vaikais ir paaugliais, gyvenančiais sutrikusio vystymosi kūdikių namuose, vaikų globos namuose, socializacijos centruose bei specialiojo ugdymo centruose, siūlome LR Vyriausybėje organizuoti skubų ekspertų, atsakingų institucijų ir savivaldos atstovų bei nevyriausybinų organizacijų pasitarimą. Jo metu būtina sutarti ir numatyti bei vykdyti naujų, būtinų psichikos sveikatos priežiūros ir psichosocialinės reabilitacijos paslaugų, skirtų socializacijos nesėkmes patyrusiems vaikams, plėtrą, o taip pat suaktyvinti globos institucijų pertvarkos ir prevencinių programų diegimo žingsnius. Efektyviai vykdant pertvarką yra svarbu numatyti konkrečius indikatorius ir rezultatus bei nuolatinį nepriklausomą proceso stebėsenos mechanizmą. Taip pat yra būtina peržiūrėti Europos Sąjungos struktūrinės paramos 2014-2020 metams priemones, siekiant panaudoti jas kuriant trūkstamų psichosocialinės reabilitacijos ir psichikos sveikatos priežiūros paslaugų vaikams infrastruktūrą Lietuvoje.

Skurdas, smurtas, išnaudojimas, bejėgiškumas, suaugusiųjų ir institucijų abejingumas, kelionės iš vienos įstaigos į kitą – tai kasdienybė vaikų, kuriuos norima paslėpti nuo visuomenės, nes jie „problemiški“, „sunkūs“, „agresyvūs“ ir „pavojingi“. Slėpti juos yra kur – egzistuoja visas įstaigų tinklas, prasidedantis globos namais ir socializacijos centrais, pasibaigiantis psichiatrijos ligoninėmis, taip pat apimantis ir tokias neaiškios paskirties įstaigas kaip Švėkšnos specialioji mokykla. Yra vaikų, kurie pereina kiekvieną šios sistemos grandį: patenka į sutrikusio vystymosi kūdikių namus, iš jų vėliau keliauja į vaikų globos namus, tada į socializacijos centrus, o krizės atveju hospitalizuojami psichiatrijos ligoninėje. Tokiu būdu, vaiko elgesio problemos, slepiančios bejėgiškumą, nereikalingumo jausmą, trauminę patirtį, tik dar labiau gilėja. Sistema turi ką pasiūlyti šiems vaikams ir sulaukus pilnametystės: jie dažnai atsiduria pataisos namuose, socialinės globos namuose, kalėjime.

Šiandien institucijos nesugeba atlikti savo pagrindinės funkcijos - suteikti vaikui specializuotos, jo individualius poreikius atitinkančios pagalbos ir sudaryti tinkamų sąlygų veiksmingai resocializacijai. Priešingai, daugybė problemų turinčių vaikų yra apgyvendinami nuošaliai, vienoje erdvėje, kurioje tampa dar labiau pažeidžiami ir atviri prievartai, išnaudojimui, įtraukimui į nusikaltimus, prostituciją. Laikas suvokti, kad tai šiose įstaigose vyksta nuolat ir su vadovybės žinia. Seimo kontrolierių įstaigai apsilankius vaikų socializacijos centruose, paskelbtos šokiruojančios išvados: vaikai už netinkamą elgesį izoliuojami vadinamuose „nusiramino kambarius“, naudojamos tokios priemonės, kaip guminė lazda, ašarinės dujos. Paradoksalu, kad mūsų valstybėje vaiko teises grubiai pažeidžiantys ir likimus laužantys centrai dar yra patvirtinami ir kaip metodiniai centrai.

2013 metais LR Švietimo ir mokslo ministerijai vykdant projektą „Specialiųjų mokyklų pertvarka“ Švėkšnos specialiojo ugdymo centras, drauge su kitomis trimis panašiomis įstaigomis, buvo pertvarkytas į regioninį metodinį centrą emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimų turintiems vaikams. Metodinių centrų „kūrimą“ finansavo Europos Sąjungos struktūriniai fondai bei valstybės biudžetas. Tokių beribio cinizmo, konvejerinės biurokratijos ir piktybiško aplaidumo apraiškų yra apstu socialinės apsaugos, sveikatos apsaugos ir švietimo sistemoje esančiose įstaigose, skirtose globos netekusiems, socializacijos sunkumų ar emocijų ir elgesio sutrikimų turintiems nepilnamečiams.

Užuot plėtojus naujas paslaugas bendruomenėje, Europos Sąjungos struktūrinė parama – milijonai Europos Sąjungos mokesčių mokėtojų eurų - daugelį pastarųjų metų keliavo į neefektyvias ir vaiko teises pažeidžiančias institucijas remonto darbams, sienų sutvirtinimui, kurių tikslas – atskirti šiuos vaikus nuo visuomenės imituojant jų socializaciją, gydymą ar globą. Nekeičiant ydingos sistemos, šios investicijos dar labiau įtvirtino tokių įstaigų tvarumą mūsų šalyje. Turime ryžtingai nutraukti investicijas į tokio tipo institucijas, jas uždaryti, o vietoje jų pagaliau išdrįsti kurti ir plėtoti reikalingą pagalbą bendruomenėje.

Mes, nevyriausybinų organizacijų atstovai, konstatuojame, kad Lietuvos vaiko gerovės politika yra neveiksminga, nenuosekli ir neatitinka geriausių vaiko interesų. Gyvybiškai trūksta koordinuotų ir veiksmingų pastangų, kad vaikai Lietuvoje jaustųsi saugūs, reikalingi, mylimi, ir gautų tokią pagalbą, kokios labiausiai reikia.

Todėl kviečiame konstruktyviam dialogui, pozityviai partnerystei ir bendram darbui kuriant visų šalies vaikų laimingą ir saugią vaikystę, prioretizuojant vaikų saugumo klausimus Vyriausybės lygmenyje. Labai svarbu imtis realių ir skubių veiksmų, vystant psichikos sveikatos priežiūros ir psichosocialinės reabilitacijos paslaugas, skirtas socializacijos nesėkmes patyrusiems vaikams.

Pasirašiusiųjų vardu,

VšĮ „Psichikos sveikatos perspektyvos“
Direktorė Karilė Levickaitė

Doc. dr. Arūnas Germanavičius

Visuomeninė organizacija „Gelbėkit vaikus“

Paramos fondas „Jaunimo linija“

Dr. Vaida Kalpokienė

Lietuvos autizmo asociacija „Lietaus vaikai“

Asociacija „Lietuvos neįgaliųjų forumas“

Lietuvos psichologų sąjunga

Rūta Lukošaitytė, Vilniaus psichosocialinės reabilitacijos centras

Kristina Mišinienė, Lietuvos Caritas

Asociacija „Nacionalinis aktyvių mamų sambūris“

Viešoji įstaiga „Paramos vaikams centras“

Prof. Dainius Pūras

Viešoji įstaiga „SOPA“

Labdaros ir paramos fondas „SOS vaikų kaimų Lietuvoje draugija“

Viešoji įstaiga „Šeimos santykių institutas“

Viešoji įstaiga „Vaikų linija“

Viešoji įstaiga „Vaiko labui“

Doc. dr. Marija Veniūtė

Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“

Prof. Nida Žemaitienė

„Žiburio“ labdaros ir paramos fondas

Žmogaus teisių stebėjimo institutas

